

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора наук з державного управління, професора, професора кафедри управління та адміністрування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, Заслуженого працівника освіти України Шевченка Сергія Олексійовича про дисертаційне дослідження Іщука Андрія Миколайовича на тему: «Розвиток публічно-управлінських правовідносин у сфері пенсійного забезпечення: порівняльний аналіз в Україні та Європі», що представлено на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування, галузь знань 28 Публічне управління та адміністрування

Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із відповідними планами галузей науки

Дисертаційне дослідження Іщука А.М. присвячено порівняльному аналізу особливостей розвитку публічно-управлінських правовідносин у сфері пенсійного забезпечення в Україні та країнах Європи, розробці пропозицій щодо вдосконалення механізмів публічного управління системою пенсійного забезпечення в Україні, вибудованих на підставі вивчення європейського досвіду.

З'ясовано, що публічне управління у сфері пенсійного забезпечення є комплексом складних суспільно-правових відносин, спрямованих на здійснення регулювальних та керівних функцій у системі пенсійного забезпечення, створення умов для її ефективної організації та функціонування за допомогою адміністративних, соціально-економічних, політичних та інших важелів впливу.

Аналіз наукової літератури засвідчує, що дослідження проблеми вдосконалення публічно-управлінських правовідносин у сфері пенсійного забезпечення в Україні на основі вивчення досвіду провідних країн Європи залишається неповним. У низці наукових праць окреслену проблематику розглянуто досить фрагментарно.

Свідченням фундаментальності й актуальності роботи є її зв'язок із науковим дослідженням кафедри публічного управління та адміністрування Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського «Теоретико-методологічні та практичні аспекти публічного управління суспільними процесами в Україні» (номер державної реєстрації 0122U000282), у рамках якої автором обґрунтовано теоретичні положення щодо вдосконалення розвитку публічно-управлінських правовідносин у сфері пенсійного забезпечення: порівняльний аналіз в Україні та Європі.

Основні положення та рекомендації щодо вдосконалення розвитку публічно-управлінських правовідносин у сфері пенсійного забезпечення впроваджено в освітній процес Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом» (довідка № 8166/1 від 22.08.2023 р.), Академії праці, соціальних відносин і туризму (довідка № 01/02-219 від 19.04.2023 р.), в управлінський процес Пенсійного фонду України (довідка № 2809-02-8/17632), в адміністративну діяльність Верховної Ради України (довідка № 04-30/19-2023/77118 від 13.04.2023).

Новизна представлених теоретичних та експериментальних результатів, проведених здобувачем досліджень.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Метою дисертаційної праці є обґрунтування теоретико-методологічних основ розвитку публічно-управлінських правовідносин у сфері пенсійного забезпечення в Україні, а також розробка пропозицій щодо вдосконалення таких правовідносин, вибудованих на підставі вивчення досвіду країн Європи. Відповідно до мети дисертантом визначено основні вихідні положення (завдання, об'єкт, предмет, методологічну і теоретичну основу, наукову новизну та практичне значення одержаних результатів), які є логічними, взаємопов'язаними, вираженими й обґрунтованими.

Здійснений аналіз змісту дисертації Іщука Андрія Миколайовича дає підстави стверджувати, що науковий та понятійний апарат дослідження визначено у відповідності з вимогами до такого рівня робіт і є достатнім для розв'язання логічно сформульованих дисертантом завдань дослідження, для розв'язання яких було використано комплекс оптимальних методів дослідження, а саме: аналізу, синтезу, узагальнення, формально-логічний, діалектичний, статистичний та порівняльний. Наукові результати, що одержані в дисертаційному дослідженні, висновки (загальні та за окремими розділами) достовірні та мають доказову базу.

Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації

Обґрунтованою й логічно завершеною є структура дисертації, зміст якої ґрунтовно презентовано в анотаціях українською і англійською мовами. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що містять вісім підрозділів, висновків до кожного розділу та загальних висновків, списку використаних джерел (299 найменувань на 32 сторінках) і додатків (7 сторінок). Дисертаційна праця містить 11 рисунків та 5 таблиць. Загальний обсяг дисертації – 261 сторінка, основного тексту – 183 сторінки.

Стиль викладу матеріалів дослідження, наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечує доступність її сприйняття, що відповідає сучасним вимогам до дисертаційних досліджень на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування, галузь знань 28 Публічне управління та адміністрування.

На позитивну оцінку заслуговує зміст кожного розділу дисертаційної роботи, який чітко підпорядкований меті та завданням дослідження, а підсумками є сформульовані дисертантом ґрунтовні наукові висновки за кожним з розділів і загальні.

Автором Іщуком А.М. уперше: обґрунтовано концептуальні засади публічно-управлінських правовідносин у сфері пенсійного забезпечення, зокрема розроблена їх класифікація, у якій виокремлені критерії: сферу виникнення (інтрасистемні та інтерсистемні); наявність засад влади-підпорядкування між учасниками правовідносин (горизонтальні та вертикальні); управлінську функцію, на реалізацію якої спрямовані відповідні правовідносини (контрольно-наглядові; правовідносини щодо здійснення керівництва системою пенсійного забезпечення або її окремими галузями; реординаційні та координаційні тощо) та структура, яка скомпонована з трьох елементів: суб'єкти (Пенсійний фонд України та його територіальні органи, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Національний банк України, суб'єкти, які здійснюють діяльність з адміністрування недержавних пенсійних фондів, управління та зберігання пенсійних активів, учасники системи пенсійного забезпечення); об'єкти (стан системи пенсійного забезпечення, за якого досягають упорядкованості, ефективності функціонування системи) та зміст правовідносин (система взаємопов'язаних прав та обов'язків учасників відповідних правовідносин, спрямованих на реалізацію завдань і функцій у сфері публічного управління системою пенсійного забезпечення); удосконалено: понятійно-категорійний апарат публічного управління, класифікацію принципів та функцій публічного управління в сфері пенсійного забезпечення, історико-правову періодизацію розвитку публічно-управлінських правовідносин у сфері пенсійного забезпечення, порівняльно-правові дослідження публічного управління сферою пенсійного забезпечення в Україні та європейських державах; *подальшого розвитку набули*: підходи до адаптації зарубіжного досвіду реформування системи пенсійного забезпечення в європейських державах та пропозиції щодо запровадження в Україні трирівневої пенсійної системи, урахувуючи досвід європейських країн.

Вважаємо коректним формулювання зазначених елементів наукової новизни, що віддзеркалюють відмінності між уже відомими положеннями й орієнтують на результати, яких можна досягти через їх використання на практиці; їх кількість і кваліфікаційні ознаки відповідають нормативним вимогам, що ставляться до дисертацій доктора філософії.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що у дисертації розроблені автором концептуальні положення, які можуть бути використані в процесі подальшого дослідження проблем науки публічного управління й адміністрування, а також соціального права та суміжних галузей права. Викладені в дисертації висновки й пропозиції можуть бути використані в таких видах діяльності: *науково-дослідній, правотворчості, правозастосовній, освітньому процесі.*

Отже можемо зробити висновок про те, що дисертаційне дослідження Іщука Андрія Миколайовича характеризується науково вивіреною структурою, розв'язує визначене коло дослідницьких завдань і розкриває найбільш істотні результати у процесі досягнення мети. Це характеризує здобувача як самостійного науковця, що оволодів методологією наукової діяльності та здатний до самостійних наукових досліджень.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність загалом

Дисертаційна робота Іщука Андрія Миколайовича є завершеним цілісним дослідженням з чіткою структурою, логічним та послідовним викладом матеріалу. Оформлення дисертації відповідає вимогам п. 6 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р.

Повнота викладення основних результатів дисертації в наукових публікаціях та їх оцінка

Основні результати дисертації опубліковано в 14 наукових працях, зокрема у 7 статтях, що опубліковані у фахових виданнях України, наукових періодичних вітчизняних виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз даних (у тому числі 3 – у наукових періодичних виданнях інших держав), у 7 тезах доповідей на конференціях.

Наукові праці Іщука Андрія Миколайовича відповідають п. 8 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про

присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р. та повністю відображають зміст та результати дисертаційного дослідження.

Відсутність порушення академічної доброчесності

Текст рукопису дисертації перевірено за допомогою інтернет-сервісу Unichек (<https://unichек.com/uk-ua>) на основі відкритих інтернет-ресурсів. За результатами перевірки ознак академічного плагіату або інших порушень академічної доброчесності не виявлено.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Оцінюючи в цілому позитивно дисертаційне дослідження Іщука Андрія Миколайовича, необхідно також вказати на певні дискусійні положення та висловити деякі зауваження і пропозиції:

1. У підрозділі 2.1 «Структурно-функціональна характеристика публічного управління пенсійним забезпеченням у європейських державах та Україні» велика увага приділена автором ґрунтовному аналізу моделей пенсійних систем та їх складовим. Однак, було б доцільно більш детально зупинитися на співвідношенні пенсійних систем з моделями соціальної політики та приділити більше уваги саме формуванню та реалізації обраних урядами різних країн стратегій реформування та розвитку пенсійних систем і зокрема стратегії впровадження обов'язкової накопичувальної її складової, що покращило б сприйняття викладеного матеріалу загалом та розуміння необхідності реформування пенсійної системи сьогодні в Україні.

2. На сторінці 196 автор зазначає, що у новій моделі управління системою недержавного пенсійного забезпечення важливим є підвищення ефективності корпоративного управління, яке здійснює Рада недержавного пенсійного фонду. Так, це природньо. Проте, надалі автору було б доцільно деталізувати, за допомогою яких механізмів ця Рада досягатиме цієї мети.

3. У підрозділі 3.1. дисертації автор приділив велику увагу аналізу зарубіжного досвіду реформування пенсійних систем. Проте, було б доцільно зосередити більше уваги саме на впровадженні другого обов'язкового накопичувального рівня пенсійної системи, а також визначити не лише позитивні, а й негативні наслідки цього процесу у світовій практиці, що відповідало б нинішнім потребам реформування пенсійної системи в Україні.

4. На сторінці 198 автор зазначає, що «...потрібно інтегрувати у правовідносини з публічного управління у сфері недержавного ПЗ адміністраторів, недержавні пенсійні фонди, Національне страхове агентство».

Проте бракує авторських пропозицій щодо механізмів такої інтеграції.

5. Відомо, що ефективним механізмом реалізації публічного управління є реалізація громадського контролю. Проте в роботі спостерігається значна асиметрія у питаннях висвітлення процедур державного та громадського контролю. Зокрема, автор зазначає: контрольні-наглядові функції виконує Наглядова рада, що також утворюється на паритетних засадах державою, представниками роботодавців та працівників. Було б доцільно більш ширше розкрити функції та повноваження цього органу та вказати джерело фінансового забезпечення його діяльності.

6. Автор вдало використовує системну методологію при визначенні суб'єктів публічноуправлінських правовідносин в сфері пенсійного забезпечення та дослідженні їх взаємодії, проте не зайвим було б обґрунтувати, чому саме використання такого підходу є необхідним у контексті дослідження.

Висловлені зауваження в більшості впливають із складності і багатогранності досліджуваної теми, пропозиції мають в основному рекомендаційний характер і не знижують загальної високої оцінки наукового дослідження, яке в межах визначених автором мети та завдань є цілісним, ґрунтовним, завершеним дослідженням актуальної теоретичної та практичної проблеми публічного управління.

Висновки

Представлена дисертаційна робота Іщука Андрія Миколайовича «Розвиток публічно-управлінських правовідносин у сфері пенсійного забезпечення: порівняльний аналіз в Україні та Європі», що подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування (галузь знань 28 Публічне управління та адміністрування), є цілісною, самостійно виконаною, завершеною науковою працею; містить нові, раніше не захищені, науково-обґрунтовані результати та висновки, які в сукупності розв'язують актуальні завдання теорії і практики розвитку публічно-управлінських правовідносин у сфері пенсійного забезпечення в Україні та Європі.

Дисертаційна робота відповідає наказу МОН України № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» від 12.10.2017 (зі змінами) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

З врахуванням вищевикладеного вважаю, що Ішук Андрій Миколайович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування (галузь знань 28 Публічне управління та адміністрування).

Офіційний опонент

**доктор наук з державного управління, професор,
Заслужений працівник освіти України,
професор кафедри управління та адміністрування
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ**

Сергій ШЕВЧЕНКО

Підпис Сергія ШЕВЧЕНКА засвідчую.

**Проректор Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент,
полковник поліції**

Ігор ЛУГОВИЙ